

SANALDAN ESTETİĞE TÜRK EDEBİYATINDA SOSYAL MEDYA KİTAP TANITIMI – DEĞERLENDİRME

RUGEŞ DEMİR*

Bilgin Güngör, **Sanaldan Estetiğe Türk Edebiyatında Sosyal Medya**, Çanakkale:
Paradigma Yayınları, 2021, 80 s., ISBN: 978-625-7686-08-2.

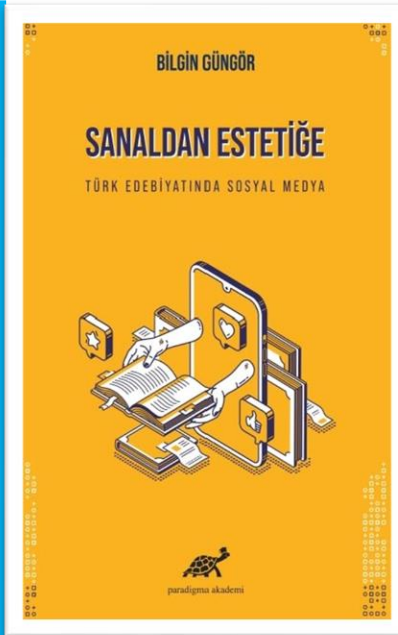

KİTAP İNCELEMESİ

Geliş Tarihi: 03.11.2021

Kabul Tarihi: 09.11.2021

Atıf Bilgisi: Demir, R.
(2021). Sanaldan Estetiğe
Türk Edebiyatında Sosyal
Medya, Kitap Tanıtımı-
Değerlendirme. HARS
AKADEMİ, 4 (8), 729-736.

Eser, “Ön söz”, “Giriş” ve “Türk Edebiyatında Sosyal Medyanın Varlığı” adlı üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümü, yedi alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar; “Fiziksel Gerçeklikten Sanal Gerçekliğe, Geleneksel Medyadan Sosyal Medyaya”, “Sanal-Kurgusal Birey, Sanal Kurgusal Dünya”, “Yabancılaşmayı Telafi ve

Keskinleştirme”, “Sosyal Medya, Birey ve Toplum: Gözetim Genişlemesi”, “Sosyal Medya Dili”, “Küreselleşmeden Sosyal Medyaya, Sosyal Medyadan Küreselleşmeye” ve “Son Dikkatler”dir. Eserin, “Türk Edebiyatında Sosyal Medyanın Varlığı” bölümü “Çift Yönlü İlişki” ve “Türk Edebiyatına Yansıyan Sosyal Medya” adlı iki alt başlıktan oluşur. “Türk Edebiyatına Yansıyan Sosyal Medya” bölümü de kendi içinde iki alt başlığa ayrılmaktadır.

* Kastamonu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi.
demirruş@gmail.com / ORCID: 0000-0003-3262-1867

Bunlar: “Tematik Düzleme Bakış: İletişim, İz Sürüm, Sahtelik ve Ötesi” ile “Teknik Düzleme Bakış: Sanal İletişim Tekniği”dir. “Tematik Düzleme Bakış: İletişim, İz Sürüm, Sahtelik ve Ötesi” bölümü de kendi içinde altı alt başlık altında değerlendirilmektedir. Bunlar da “İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya”, “İz Sürüm Ortamı Olarak Sosyal Medya”, “Sahtelik Ortamı Olarak Sosyal Medya”, “Gösteriş Ortamı Olarak Sosyal Medya”, “Fenomenlik Ortamı Olarak Sosyal Medya” ve “Farklı Görünümler, Farklı Ortamlar” adlı bölümlerdir. Çalışmanın sonunda ise Sonuç, Kaynakça ve Özgeçmiş bölümleri yer almaktadır.

Eserin Giriş bölümü, aynı zamanda birinci bölümü, *Fiziksel Gerçeklikten Sanal Gerçekliğe, Geleneksel Medyadan Sosyal Medyaya* başlığını taşımaktadır. Bu bölümde internete bağlı olarak gelişen, hayatımıza yerleşen sosyal ağlara ve sosyal medya kanallarına temas edilmektedir. Bu kanalların haberleşme, sosyalleşme, eğlence, gruplaşma, ticaret gibi pek çok etkinliğe fırsat oluşturduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu da internetin “kendi içerisinde bir dünya” olarak tanımlanmaya sebep olduğu belirtilmektedir. Sosyal medyanın ortaya çıkıp gelişmesiyle birlikte geleneksel medyada alışlageldik gönderici-alıcı modelinin yıkılması, bunun da bireyler üzerinde farklı etkiler yaratması yazarın önemli bir tespiti olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel gönderici-alıcı modelinde gönderici kısmını oluşturan gazete, televizyon ve radyo etkinliğini kaybetmiş; bu üçlü mutlak gönderici, kitleler ise mutlak alıcı olmaktan sıyrılmıştır. Böylelikle gönderim tekeli kurumların elinden çıkmıştır. Sosyal medyayla birlikte her bir kullanıcıya hem gönderici hem de alıcı olma şansı yüklenmiştir. Bu bakımdan yazar, iletişimin demokratik bir medya devrimini temsil etmeye başladığını vurgulamıştır. Bölüm sonlandırılırken tespit edilen üç nokta yine sosyal medyanın getirdiği yenilikleri görme açısından önemli olmuştur. Bu üç tespit şunlardır: Birincisi, sosyal medyayla birlikte kamuoyu öncesinde hiç olmadığı kadar önemli bir güç kazanmış; ülkelerin siyasi ve sosyal meselelerinde daha etkin bir noktaya gelmiştir; ikincisi, sosyal medyayla birlikte geleneksel medyanın etkisi daralmıştır. Ayrıca bu durum zamanla sosyal medyada yer alan içeriklere “güvensizliği” de beraberinde getirmiştir; üçüncüsü ise kullanıcıların oluşturduğu ve yaydığı içerikler günümüz kültürel uğrağı ile son derece uyumlu olmuştur.

Sanal-Kurgusal Birey, Sanal-Kurgusal Dünya adlı bölümde sosyal medya kullanıcılarının her paylaşımı istediği gibi kurgulaması anlatılmaktadır. Yazar bu bölümde sadece paylaşımların değil aslında kişilerin de sosyal medyada bir dereceye kadar sanal olduğundan bahseder ve bu kişileri “sanal-kurgusal birey” olarak adlandırır. Sanal-kurgusal

bireylerin oluşturduğu medya ortamı da yine yazar tarafından “sanal-kurgusal dünya” olarak adlandırılır. Yazar ayrıca bu bölümde sosyal medyanın kurgusal olduğu kabul edilse de tamamen sahtecilik ve aldatmalarla dolu bir ortam olmadığını vurgulamaktadır. Bunu da sosyal medyanın, çağın kullanmayı gerektirdiği ve içeriğini yine çağdaş olay ve haberlerin süslediği bir mecra olmasına bağlamaktadır.

Kitabın *Yabancılaşmayı Telafi ve Keskinleştirme* adlı bölümünde sosyal medyanın insan ilişkilerinde bir yandan ilerletici diğer yandan ise geriletici bir rol alabildiği vurgulanmaktadır. Facebook, Twitter, Instagram gibi ağların oluşturduğu sosyal medyanın ana prensibi etkileşimdir. Modern şehir hayatında kendisinden ve çevresinden yabancılaşmış, uzaklaşmış bireyler sosyal medya aracılığıyla diğer insanlarla iletişim kurarlar, sosyalleşirler, belli gruplara dâhil olabilirler. Bu durum bir yandan sosyal medyanın yabancılaşmayı telafi edici yönünü ortaya koyarken bir yandan da sosyal medyanın keskinleştirme özelliğini ön plana çıkarır. Her iki durumda da sosyal medya hayatımızda önemli değişikliklere neden olur. Yazara göre bu değişikliklerden fayda ya da zarar görmek çoğu zaman kişinin kendi tercihi olamayabilir.

Sosyal Medya, Birey ve Toplum: Gözetim Genişlemesi adlı bölümde yazar, sosyal medyanın kullanıcılara sunduğu gözetim imkânına vurgu yapmaktadır. Sosyal medya vasıtasıyla her bireyin istediği an başka bir bireyi gözetlemesi ve aynı şekilde gözetlenmesi bu başlığın içeriğini oluşturmuştur. Gözetim yalnızca bireysel amaçlar için değil çoğu zaman da devletin istihbarat faaliyetlerine yardımcı olan bir faaliyet olarak ortaya çıkmıştır. Sanal alemde sosyal medya kullanıcıları, çeşitli uygulama ve programlarla birbirlerini gözetir. Bunun altında daha çok eğlence, merak ve kişi hakkında bilgi edinmeye yöneliktir. Yazar buna “gözetim genişlemesi” adını vererek konunun önem ve mahiyetini tek bir tanımlamada toplamayı başarmıştır.

Eserin *Sosyal Medya Dili* adlı beşinci bölümünde yazar, sosyal medya ve etkilerine dair bir giriş yaptıktan sonra dilin, sosyal medya ortamında nasıl şekillendiği, ne şekilde değiştiği ve bunların sebepleri üzerinde durmaktadır. Her yaştan ve her meslek grubundan bireyleri bir araya toplayan bu ortak medyalarda dile gösterilen hassasiyetin az olmasının yanı sıra bireyler üzerindeki tek tipleştirme amacı, bireylerin kendi kimliklerinden vazgeçip herkes gibi olma düşüncesi, dile duyulan hassasiyeti azaltmaktadır. Bu da doğal olarak sosyal medyada kullanılan dili özensiz bir duruma koymuştur. Kitapta dilin özensiz kullanımı ile ilgili pek çok örnek verilmiştir. Güngör ayrıca bu bölümde sosyal medyada hem ‘birinci söylemler’ adı verilen basit dil birimleri ile hem de ‘ikincil söylemler’ adı

verilen karmaşık dil birimlerinin kullanıldığını belirtir. Bu durumun hem kullanıcıların hem de gönderilerin çeşitliliğinden kaynaklandığını ileri sürer. Kitapta sosyal medya diliyle ilgili olarak emoji kelimesine de değinilir. Sosyal medya ile birlikte emojnin, günlük hayattaki yazılarda kendine yer bulabildiği ve takviye kuvveti işlevi gördüğü ifade edilir. Ayrıca bu bölümde sohbetlerde ve paylaşımlarda sık kullanılan “knk”, “nbr” , “yoo”, “yaa” gibi ifadelerle değinilir.

Eserin, *Küreselleşmeden Sosyal Medyaya, Sosyal Medyadan Küreselleşmeye* adlı bölümünde sosyal medya alanlarının dünyanın küreselleşmesinde önemli bir rol oynadığı anlatılmaktadır. Yazar, üzerinde yaşadığımız gezegenin özellikle son 20-30 yıl içerisinde hızla küreselleşmeye doğru gitmesinde sosyal medyanın büyük payı olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu durumun aksi düşünülduğünde küreselleşmenin de sosyal medyayı güçlendirdiği üzerinde durulmuştur. Yazarın da ifade ettiği gibi küreselleşme ve sosyal medya arasındaki ilişkiyi iki yönlü “kazanım” ilişkisi olarak düşünmek gayet doğru ve kabul edilebilirdir. Eserin “Son Dikkatler” bölümünde de önceki bölümde verilen bilgilerin özeti verilir.

Eserin Giriş bölümünün ardından gelen bölüm *Türk Edebiyatında Sosyal Medyanın Varlığı* başlığını taşımaktadır. Bu bölüm alt başlıklarla zenginleştirilmiştir. Bölümün ilk alt başlığı *Çift Yönlü İlişki*’dir. Burada sosyal medya ile edebiyat arasındaki çift yönlü ilişkinin varlığına vurgu yapılmaktadır. Sosyal medyada yer alan paylaşım ve etkileşimlerde çoğu zaman edebiyat alanından faydalandığı görülmektedir. Bu da edebiyatın bir moda haline gelmesini ve sürekli gündemde kalmasını yani güncel olmasını sağlamaktadır. Edebî söylemlerin diğer söylem çeşitlerine göre daha çok beğeni alması kişileri bu kanala odaklamaktadır. Bu durum edebiyatın sosyal medya üzerindeki etkileri üzerine iyi bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Edebiyatla böylesine sıkı bir ilişki içerisinde olan sanal-dijital ortam bir diğer başlıkta *Türk Edebiyatına Yansıyan Sosyal Medya* şeklinde ele alınmıştır. Yazarın tespitine göre sosyal medyanın Türk edebiyatına girmesi şimdilik az sayıdaki eserde izlenebilir. Özellikle de son 5-6 sene içerisinde yayımlanan eserler dışında sosyal medyanın Türk edebiyatındaki varlığına şahit olmamızın olanaksız olduğunu belirten yazar, bunun nedenini sosyal medyanın bir evrimsel olgu olmasına ve toplum nezdinde evrensel olguların ancak uzun vadede belirginlik kazanıp gelişmesine bağlar. Ayrıca yazar, Türk şair ve yazarların henüz bu süreci teğet geçmekten tam olarak kurtulamadığını ve sosyal medyanın edebiyatta işlenebilmesi için gerekli olan olgunluğunu henüz tamamlayamadığını ifade eder. Konuyla ilgili örnekler Tanzimat ve Milli edebiyat sanatçıları üzerinden verilmiştir.

Eserin, *İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya* bölümünde de yazar, Türk şair ve yazarlarının eserlerinden yola çıkarak, tematik düzlemde sosyal medyanın en çok iletişim ortamı olarak karşımıza çıktığını ortaya koyar. Her ne kadar sosyal medya çok yönlü bir sanal hayat imkânı sunsa da onun iletişime dair yönü her zaman ağır basmaktadır. Ayrıca bu bölümde yazar, Julcenan Nadir Ulusoy'un *Sol Köşedeki Kırmızı*, Necdet Karasevda'nın *Facebook'tan Sevgiliye Mektuplar*, Ayşe Balıbey Tanıl'ın *Her Şeyin Başı Merkür*, Recep Varol'un *Facebook'ta Belalı Sohbet*, Mehmet Binboğa'nın *Efelya* ve Zülfü Livaneli'nin *Konstantiniyye Oteli* romanlarından örnekler vererek sosyal medyanın iletişim ortamı olarak kullanıldığına vurgu yapar.

Sosyal medyanın olanak verdiği herkesin herkesi gözetleme imkânı kişilere dönük bir iz sürüm faaliyetini de beraberinde getirmiştir. Bu durum yazar tarafından güzel bir benzetmeyle şöyle ifade edilir; günümüz insanı sosyal medya sayesinde birer sanal Sherlock Holmes konumuna yükselme fırsatı elde eder. Sosyal medyanın iletişim ortamı olarak kullanılmasını ele alan bölümden sonra bu bölümde yazar *İz Sürüm Ortamı Olarak Sosyal Medya* başlığını inceler. Bir önceki bölümde verilen eserlerden bu bölümde de faydalanılır ve konu böylece eserlerde yer alan örneklerle açıklığa kavuşturulur.

Eserin *Sahtelik Ortamı Olarak Sosyal Medya* adlı bölümünde yazar, sosyal medyanın sahtelik yönünü ortaya koymaktadır. Bu platform bir sanal-kurgusal dünya olarak belirginlik kazanır. Doğal olarak bu durum gerçek olanla sahte olanı bir araya getirmeyi sağlar. Sosyal medya temalı eserlerde zaman zaman bu "sahte olan"ın özellikle de kurgu kişilerinde gizlenmesi, farklı bir dijital kimlik kurgulanması üzerinden somutluk kazanır. Bu başlık altında özellikle Emine Batar'ın *Süleyman'ın Ölümü* adlı hikâyesi vurgulanır. Çünkü bu hikâyede sosyal medya baştan başa sahtelikle anılabilecek bir ortam şeklinde somutlaşır. Yine Ulusoy'un, Karasevda'nın, Varol'un ve Binboğa'nın bahsi geçen eserlerinde verilen örneklerle konu pekiştirilir.

Sosyal medyanın gösterişçilik noktasında oldukça cazip bir ortam olması gösterişçilik pratiğinin burada sık sık sergilenmesine yol açmıştır. Bu durum yazarların da dikkatini çekmiş ve eserlerinde sık sık yer vermiştir. Bu bağlamda yazar sıradaki bölümü *Gösteriş Ortamı Olarak Sosyal Medya* konusuna ayırmıştır. Bu konuda özellikle Eren Safi'nin *Twitter Tepesindeki Okçular* adlı romanı örnek verilmiştir. Yine Cemal Şakar'ın *The Mahrem Place* adlı hikâyesi bu bağlamda incelenmiştir. Tanıl'ın *Her Şeyin Başı Merkür* ve Abdullah Harmancı'nın *Behçet Bey Neden Gülümsedi?* kitaplarında da yazarlar tarafından sosyal medyanın bir gösteriş ortamı olarak kullanılmasının örnekleri verilmiştir.

Eserin “*Fenomenlik Ortamı Olarak Sosyal Medya*” bölümünde yazar, sosyal medyanın fenomenlik yönünü ortaya koyar. Sosyal medyanın sunduğu bazı imkanlar kimi kullanıcıları “fenomen” seviyesine çıkartmıştır. Bu fenomenler sosyal medyada kitlelerin belki de en çok ilgi gösterdiği kimseler olmuştur. Hal böyle olunca sosyal medyayı konu edinen eserlerin bir kısmında sosyal medyanın fenomenlik yönü ortaya konulur. Yazar, bahsi geçen bu örnekleri Tanıl’ın *Her Şeyin Başu Merkür* ve Murat Uyurkulak’ın *Delibo* romanlarında tespit edip okuyucuya sunmuştur.

Yazar, sosyal medyanın Türk edebiyatında iletişim, iz sürüm, sahtelik, gösteriş ve fenomenlik ortamı olarak kullanıldığını tespit etmiş ve bunu çeşitli eserlerden örneklerle açıklamıştır. Bunlarla yetinmemiş olacak ki meseleye bir bakış açısı daha kazandırmış ve *Farklı Görünümler, Farklı Ortamlar* başlığını açmıştır. Harmancı’nın *Behçet Bey Neden Gülümsedi?* kitabındaki iki hikayede sosyal medyanın bir fırsat ortamı olarak kullanıldığını tespit edilmiştir. Livaneli tarafından yazılan *Konstatiniyye Oteli* başlığını taşıyan eserde ise sosyal medyanın bir açıdan yoz/popüler edebiyat ortamı olarak görünürlük kazandığına şahit oluruz. Yine aynı eserde sosyal medya bir de bağımlılık ortamı olarak resmedilir.

Yazar, *Teknik Düzleme Bakış: Sanal İletişim Tekniğı* adlı başlıkta ise sanal iletişim tekniğinin ne olduğunu ve nerelerde daha çok kullanıldığını hakkında bilgi vermektedir. Yazara göre Sanal İletişim Tekniğı, Facebook, Instagram, Twitter gibi sosyal medya platformlarında; Gmail, Hotmail gibi e-posta uygulamalarında gerçekleşen diyalogların hem dilsel hem de görsel olarak doğrudan kurguya geçmesine dayalı bir anlatım tekniğidir. Bu anlatım tekniğini son dönem eserlerinde görmem mümkündür. Konuyla ilgili olarak Michael Hübner’in *Dürtü’sü*, Liane Moriarty’nin *Küçük Ama Büyük Yalanlar*’ı, Elif Şafak’ın *Aşk*’ı gibi eserler örnek gösterilmiştir. Yazar, Sanal İletişim Tekniğini, postmodern anlatılarda kullanılan kolaja benzetmiştir. Kolajda ilan, afiş, tabela ve fotoğraf gibi unsurlar kurguya eklenmesiyle somutluk kazanır, sanal iletişim tekniğı de sanal ortam diyaloglarının kurguda resmedilmesiyle somutluk kazanır. Yazar sanal iletişim tekniğinin sosyal medya iletişimi üzerinden görünürlük kazandığı kimi eserleri örnek olarak vermiştir. Bu örneklerden biri Nadir Ulusoy’un *Sol Köşedeki Kırmızı* adlı romanıdır. Yazar olayı somutlaştırmak adına eserden örnekler vermiştir.

Bilgin Güngör, sanal iletişim tekniğinin somut bir şekilde işlendiğı diğer eserlerin başında Necdet Karasevda’nın *Facebooktan Sevgiliye Mektuplar*’ı geldiğini ifade etmektedir. “Eser, tamamen Facebook vasıtasıyla gerçekleşen iletişim ve gönderiler vasıtasıyla kurgulanır. Eserin şahısları olan Nisan ve Eylül’ün yazışmaları eserde yer yer

örnek olarak verilmiştir. Yazar bu yazışmaların Türkçenin kurallarına son derece dikkat edildiğini fakat ister istemez emoji, klavye sürçmesi, ya da şahsa özel jargonlar kullanıldığını belirtir. Yazar, sanal iletişim tekniğini kullanma noktasında örnek verdiği kişilerden biri de Cemal Şakar'dır. Güngör, Cemal Şakar'ın günümüz Türk yazarları içerisinde sanal iletişim tekniğini en fazla kullananlar arasında olduğunu ileri sürmüştür. Özellikle *The Mahrem Palace* hikâyesinde anlatıcı, sosyal medyada gönderi paylaştığı anı sanal iletişim tekniği üzerinden net bir şekilde sunar. Örneğin hikâyede Deniz isimli kişi, Instagram'a bir fotoğraf yükler ve arkadaşlarıyla bu fotoğraf üzerinden yorumlaşarak iletişim kurmaya çalışır. Ayrıca bu bölümde Şakar'ın, bu eser dışında *Adı Leyla Olsun* kitabındaki pek çok hikâyesinde yine aynı tekniğe sık sık başvurduğu anlatılmaktadır. Yazar konuyla ilgili örneklerle Tanıl'ın *Her Şeyin Başı Merkür*, Varol'un *Facebook'ta Belalı Sohbet*, Kahraman'ın *Babamı Öldüren Şeyler* adlı eserlerini de eklemiştir. Bu eserlerde sanal iletişim tekniğinin sık sık kullanıldığı belirtilmiş ve eserin içinden pek çok örnek yazışma ve görsel materyal okuyucuya sunulmuştur.

Bilgin Güngör, bu çalışmasıyla sosyal medyanın edebiyatı, edebiyatın da sosyal medyayı nasıl ve ne şekilde etkilediğini pek çok örnek üzerinden verir. Sosyal medya-edebiyat ilişkisini ortaya koyan kitap, kanaatimizce oldukça çözümleyici bir incelemeye dayanmaktadır. Sosyal medyanın bilinen yönlerini farklı bir şekilde aktaran yazar, okuyucuda merak duygusu da uyandırmaktadır. Özellikle sosyal medyanın iletişim, iz sürüm, sahtelik, gösteriş, fenomenlik ortamı olarak kullanılması, farklı görünümde karşımıza çıkması ve sanal iletişim tekniğini geliştirmesi gibi özellikler okuyucu tarafından ilgiyle karşılanabilecek tespitlerdir. Ayrıca her başlık için çeşitli roman ve hikâyelerden verilen örnekler çalışmayı zengin kılmıştır.

Kaynakça

Güngör, Bilgin (2021). *Sanaldan Estetiğe Türk Edebiyatında Sosyal Medya*. Çanakkale: Paradigma Yayınları.